

سلامت روان و احساس امنیت

سعید سعیدی

روح‌الله عابدی

زمستان ۱۳۹۴

عنوان و نام پدیدآور: سلامت روان و احساس امنیت/ سعید سعیدی، روح‌الله عابدی؛ ویراستار علمی عبدالرضا باقری، کوروش عباسیان.

مشخصات نشر: تهران، دانشکده علوم و فنون فارابی، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۱۳۱ ص.

شابک: ۱-۳۳-۷۳۷۶-۶۰۰-۹۷۸: ۸۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: کتابنامه

موضوع: کار و اشتغال—جنبه‌های روان‌شناسی

شناسه افزوده: عابدی، روح‌اله، ۱۳۵۷

شناسه افزوده: دانشکده علوم و فنون فارابی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۷س / ۹۹ / ۶۳۰ UH

رده‌بندی دیویی: 3450955/355

شماره کتابشناسی ملی: 4077961

انتشارات دانشکده علوم و فنون فارابی

نام کتاب: سلامت روان و احساس امنیت

مؤلف: سعید سعیدی - روح‌اله عابدی

ویراستار علمی: عبدالرضا باقری - کوروش عباسیان

صفحه آرا: حسین حجت‌الاسلامی

طرح جلد: علی‌رضا سلیمی خانی

مدیر مسئول: علی افشاری

قیمت: ۸۰۰۰۰ ل.

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول زمستان ۱۳۹۴

☆ کلیه حقوق اعم از چاپ، تکثیر و نسخه‌برداری برای ناشر محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است).

تلفن ناشر: ۲۹۹۴۲۶۵۸ صندوق پستی: ۴۵۷۳-۱۹۳۹۵

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	ز
فصل اول: کلیات	۱
تعاریف، اصطلاحات و متغیرها.....	۱
فصل دوم: سلامت روانی	۳
تعریف سلامت روان در فرهنگ‌های مختلف.....	۵
اصول سلامت روانی.....	۷
تاریخچه سلامت روان در اروپا و آمریکا.....	۸
تاریخچه سلامت روان در ایران.....	۱۹
نظریات مرتبط با سلامت روانی.....	۲۳
نظریه‌های نوین مبتنی بر شناخت دیمانی.....	۲۹
مدل سلامت.....	۳۰
فصل سوم: چستی امنیت و حساس امنیت	۴۵
ویژگی‌های امنیت.....	۴۹
سطوح امنیت.....	۵۱
ابعاد امنیت.....	۵۷
احساس امنیت.....	۶۱
شاخص‌ها و مؤلفه‌های احساس امنیت.....	۶۵
نوع نگاه فلسفی و اندیشه‌ای به مثلث امنیت، عدالت و آزادی.....	۶۵
تأمین اجتماعی.....	۶۷
فضای رسانه‌ای.....	۶۷
مطالبات اجتماعی.....	۶۷
فقدان جرم و جنایت.....	۶۸
شرایط و موقعیت خطرناک و مخاطره‌آمیز.....	۶۸
کیفیت عملکرد پلیس.....	۶۸

اعتماد اجتماعی.....	۶۹
حفظ هویت و ویژگی‌های شخصیتی.....	۶۹
ثبات سیاسی.....	۶۹
امنیت سرزمینی.....	۶۹
چهارچوب نظری احساس امنیت.....	۷۰
نظریه‌های جامعه‌شناختی.....	۷۶
مکاتب جامعه‌شناختی.....	۷۸
اصول اساسی کتب کیش متقابل نمادی و احساس امنیت.....	۸۲
نظریه‌های روان‌شناسی اجتماعی.....	۸۶
فصل چهارم: جمع‌بندی	۱۰۱
اصول سلامت روانی.....	۱۰۲
نظریات مرتبط با سلامت روانی.....	۱۰۲
نظریه‌های نوین مبتنی بر شناخت درونی.....	۱۰۳
مدل سلامت.....	۱۰۴
چیستی امنیت و احساس امنیت.....	۱۰۵
سطوح امنیت.....	۱۰۵
احساس امنیت.....	۱۰۶
شاخص‌ها و مؤلفه‌های احساس امنیت.....	۱۰۸
چهارچوب نظری احساس امنیت.....	۱۰۸
فصل پنجم: نتیجه‌گیری	۱۱۱
نتیجه‌گیری.....	۱۱۱
منابع و مأخذ.....	۱۱۵

مقدمه

از آنجایی که رشد و ارتقاء در یک سازمان در گرو توجه به نیروی انسانی آن مجموعه است، نتیجه چنانچه خواهان پیشرفت در آن باشیم بایستی توجه وافر به این گنجینه داشته و از هر چه گونه تلاش و اقدامی در راستای حفظ و ارتقاء روحیه و انگیزه‌ی آن‌ها دریغ نشود. در یک سازمان امنی نیز همانند سایر سازمان‌ها نقش نیروی انسانی در آن از اهمیت والایی برخوردار است. با توجه به اینکه یکی از بخش‌های اصلی در یک سازمان امنیتی کارکنان جمع‌آوری در آن هستند که نقش بسیار مهمی را در موفقیت سازمان ایفا می‌نمایند. در صورتی که از سلامت روانی برخوردار باشند، در عملکرد شغلی خود موفق می‌شوند. سلامت روان در واقع بخشی از مفهومی است روانی است و به معنی سازش با فشارهای مکرر زندگی است و سازگاری عبارت است از ایجاد تعادل و هماهنگی رفتار فرد با محیط به گونه‌ای که ضمن حفظ تعادل روانی یا ارتباط با تغییرات و دگرگونی‌های محیط خودش نیز به تطابقی مؤثر و سازنده دست یابد و در هر فرد به طور موفقیت‌آمیز باید خود را به محیط سازگار نماید و عموماً ناگزیر است که با زندگی و شرایط نسبتاً مؤثر داشته باشد ولی باید توجه داشت که هرکس دارای ظرفیت مشخص جهت تحمل فشارهای زندگی روزانه است. وجود فشارهای عاطفی گوناگون خطر از هم‌پاشیدگی روان را افزایش خواهد و به سلامت روان لطمه وارد خواهد نمود و فرد قادر نیست رفتار موزون و هماهنگی با جامعه داشته باشد و سلامت روان خود را حفظ نماید.

در سازمان‌های اطلاعاتی نیز به دلیل اینکه بخش تأثیرگذار فعالیت‌های اطلاعاتی در ارتباط مستقیم با جمع‌آوری اطلاعات است که خود از طریق منابع انسانی صورت می‌گیرد بنابراین چرخه‌ی غیرقابل انکاری میان وضعیت نیروی انسانی با جمع‌آوری اطلاعات ایجاد می‌شود که رکن اصلی سلامت و درستی این چرخه، تندرستی روانی نیروی انسانی است. بنابراین یکی از موارد مهم در منابع انسانی سازمان‌های اطلاعاتی توجه جدی به سلامت روانی ایشان محسوب می‌گردد. از دید یک سازمان اطلاعاتی سلامت روانی منابع انسانی به گونه‌ای در وجود احساس امنیت در ایشان تداعی می‌گردد. به همین طریق می‌توان انتظار داشت بخشی از سلامت روان کارکنان جمع‌آوری در حقیقت نهادینه شدن احساس امنیت در آنان بوده و به عنوان یکی از نشانه‌های سلامت روانی در کارکنان سازمان‌های اطلاعاتی به‌خصوص کارکنان جمع‌آوری، قابل ارزیابی است.

بر اساس اعلام سازمان جهانی بهداشت^۱ (WHO) در سال ۲۰۱۰ در دنیا بیش از ۴۵۰ میلیون نفر از مردم از یک اختلال روانی رنج می‌برند، هر ساله حدود ۲۰ درصد از بزرگسالان یک مشکل بهداشت روانی را تجربه می‌کنند، نزدیک به یک میلیون نفر مرتکب خودکشی می‌شوند و از هر ۴ خانواده یک خانواده عضوی با اختلالات روانی دارند. سلامت روان برای مدت‌های زیادی در پشت پرده‌ای زانگ و تبعیض پنهان شده و اکنون پیشرفت علم بشر بستری برای بیان سلامت روان و پرداختن به آن را فراهم نموده است. از طرفی می‌دانیم که برای همه‌ی افراد سلامت روحی، جسمی و اجتماعی برای ساخت مسیر زندگی حیاتی است همچنین ارتقاء آن در تمام دوره‌های زندگی لازم است. بعد مثبت بهداشت روان که سازمان بهداشت جهانی نیز روی آن تکیه دارد، در معرفت سلامت لحاظ شده است «سلامتی یک حالت رفاه فیزیکی، روانی و اجتماعی است نه فقط فقدان بیماری و یا ناتوانی». سلامت روان نیز بر اساس جدیدترین دیدگاه سازمان جهانی بهداشت (WHO) شامل سه بخش می‌گردد: ۱- بهزیستی هیجانی ۲- بهزیستی روان‌شناختی و ۳- بهزیستی اجتماعی؛ که شاخص‌های بهزیستی هیجانی عبارت‌اند از: وجود عواطف مثبت در

^۱ Well Health Organization

زندگی، فقدان عواطف منفی و رضایت از زندگی؛ و شاخص‌های بهزیستی روان‌شناختی شامل: احساس شایستگی، احساس رشد شخصی، روابط مثبت با دیگران، هدفمندی در زندگی و پذیرش خود؛ و شاخص‌های بهزیستی اجتماعی عبارت‌اند از: یکپارچگی اجتماعی، پذیرش اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شکوفایی اجتماعی و درک پذیری اجتماعی.

امنیت فردی ناظر بر آسایش و آرامشی خواهد بود که فرد با توجه به امکانات درونی و در نظر گرفتن امکانات جامعه برای خود فراهم می‌کند و همچنین با توجه به ذهنی بودن و شناور بودن مفهوم احساس امنیت، نظریه‌پردازان آن را در معنای فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های کسب‌شده و نیز فقدان هراس از اینکه ارزش‌های مزبور مورد تعرض قرار گیرند، تعریف کرده‌اند. (جهانگیر، ۱۳۷۹: ۲۰). آبراهام مازلو در دسته‌بندی نیازهای انسانی، بعد از نیازهای زیستی نیازهای ایمنی را مطرح می‌سازد و احساس امنیت کردن و دور از خطر بودن را بعد از رفع نیازهای زیستی در اولویت قرار می‌دهد.

بر این اساس احساس امنیت بسیاری از عناصر اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه ارتباط می‌یابد. تفسیر درست یا نادرست افراد و تجارب آن‌ها از شرایط اجتماعی، همواره احساس امنیت را در طیفی از احساس امنیت درست و واقعی و یا کاذب و غیرواقعی قرار می‌دهد. در برخی موارد ساختارهای اجتماعی و انتظامی جامعه و شاخص‌های لازم، امنیت بالایی را در جامعه نشان می‌دهند، اما برداشت افراد از فضای اجتماعی یا اطلاعات آن‌ها در مورد دیگران، آن‌ها را در مصیبت روانی احساس ناامنی قرار می‌دهد.

احساس امنیت فردی، تأثیر بسزایی از سلامت روان می‌پذیرد. هر سازمانی برای پیشبرد اهداف و نیل به موفقیت نیازمند نیروی انسانی پویا و کارآمد است که یکی از مؤلفه‌های که در این راستا اثربخش است احساس امنیت کارکنان آن است. اگر بخواهیم به ایجاد احساس امنیتی پایدار در هر سازمانی نائل گردیم، بایستی به ایجاد سلامت روان کارکنان آن توجه نموده و راهکارهای لازم برای ارتقاء این سلامت را مدنظر قرار داده و

عملی نماییم، چراکه احساس امنیت در محیطی آرام و به‌دوراز هرگونه دغدغه و با داشتن نیروهای عاری از هرگونه مشکل روانی اجرایی خواهد شد. ساحفاجا نیز همچون سایر سازمان‌ها از این قاعده مستثنا نبوده و کارکنان جمع‌آوری آن‌که به‌عنوان موتور محرکه سازمان هستند را شامل می‌گردد که چنانچه به‌سلامت روان ایشان توجه شده و تحصیل این مؤلفه باعث ایجاد امنیت فردی در آنان گردد، تأثیر چشمگیری در پیشبرد امور داشته و باعث تسری تحرک به سایر قسمت‌های سازمان خواهد شد چراکه منشأ حرکت و پویایی در ساحفاجا درگرو فعالیت کیفی و کمی مناسب کارکنان جمع‌آوری بوده و می‌تواند موفقیت و پیشرفت در سازمان را تضمین نماید.

در نوشتار حاضر مسأله اصلی این است که سلامت روانی کارکنان جمع‌آوری ساحفاجا چه ارتباطی با احساس امنیت فردی در آنان دارد؟ در صورتی که کارکنان مذکور از سلامت روانی برخوردار باشند چه تأثیری بر عملکرد شغلی این دسته از کارکنان به‌جای می‌گذارد؟

وجود احساس امنیت در کارکنان جمع‌آوری ساحفاجا از ضروریات بسیار مهم بوده که در صورت وجود آن می‌توانند مأموریت‌های خویش را به‌طور مناسب انجام دهند و پرداختن به مقوله‌ی احساس امنیت فردی برگرفته از سلامت روانی در آن‌ها از اهمیت والایی برخوردار است. حال چنانچه به بحث سلامت روان و احساس امنیت فردی، در این مجموعه پرداخته شود و ارتباط بین این دو مقوله مشخص شده و نتایج حاصله در این قسمت از سازمان عملی و اجرا گردد ضمن اینکه شناختن آن از میزان سلامت روانی کارکنان جمع‌آوری ارائه می‌دهد میزان احساس امنیت در آن‌ها را شناسایی نماید و با ارائه راه‌کارهای عملی باعث ارتقاء سلامت روان و احساس امنیت در آنان می‌گردد که نتیجه نهایی آن موجب افزایش توان جمع‌آوری کارکنان خواهد شد. بدین ترتیب به دلیل اینکه حاصل کار این مجموعه تأثیر مستقیم بر عملکرد کل سازمان دارد تأثیر قابل‌توجهی در پویایی آن خواهد داشت.